

פרק שני: המציאות החקלאית ערב שמיטת תרס"ג

ענף הגפן

משק היין, הענף הבולט ביותר בכלכלת המושבות מזה כעשור, השתרע על כמה עשרות אלפי דונמים. משק זה היה נתון בקשיים גדולים בעת מעבר מושבות הברון לניהולה של יק"א.

הכורמים עצמם היו מצויים בקשיים, שכן למרות הגידול בענף ולמרות שקיבלו תשלום גבוה על הענבים שהתקבלו ביקבי הברון, ללא תלות במכירת היין, היו רוב נחלות הכורמים קטנות מדי להכנסה ראויה. הכנסה נטו מכרם ממוצע בן 50 דונם עמדה על כ-750 פר' בלבד, לשנה.²⁸

הכנסות מענף הגפן לדונם במושבות יהודה - שנת תרס"ב (1902) ²⁹					
הכנסה נטו	הוצאות	שווי היבול ברוטו	מחירי הענבים בשנת 1902	יבול בשנה ממוצעת	
35 פר'	[זיבול, חרישה, ניכוש, גפרית, שמירה, בציר, כלי עבודה וכו' וכן: מיסי הקרקע, מס העשור, מיסי המושבה וכו'] = 25 פר'	60 פר'	מינים פשוטים: 20-25 פר' מינים מובחרים: 40-45 פר'	מינים פשוטים: 3 קנטר מינים מובחרים: 1.5 קנטר	כרם טוב
15 פר'		40 פר'		מינים פשוטים: 2 קנטר מינים מובחרים: 1 קנטר	כרם ממוצע
5 פר'		20 פר'		מינים פשוטים: 1 קנטר מינים מובחרים: 0.5 קנטר	כרם גרוע

28. משה סמילנסקי ציין בשנת תרס"ד (1903) שלכ-60% מהכורמים שטח של 10-50 דונם בלבד, המניב בשנה בינונית יבול בשווי נטו של 150-750 פרנק (הזמן, כ"ט בכסלו תרס"ד (18.12.1903), עמ' 2). בדיווח אחר צוין שלרוב הכורמים 50 דונם כרם והכנסתו היא בין 500-750 פר' לשנה. לרבים יש 100 דונם וההכנסה אפוא 1,000-1,500 פר'. למעטים בלבד כרמים גדולים יותר. לחלק נכבד האדמה אינה טובה, ולחלק כרם בשטח מצומצם של 25-30 דונם והכנסתם גם בשנה בינונית אפסית. מה עוד, שרבים לוו כסף בריבית לשיפור נחלתם, ואז גם הכנסה של 1,500 פר' אינה מספקת (הצפירה, כ"ג בטבת תרס"ג (22.1.1903), עמ' 1). הכותב ערך תחשיב הכנסות מדונם כרם, כמובא בטבלה למעלה. וראו גם אטינגר, דו"ח, עמ' 36-37, שניתח את נתוני 165 הכרמים שבארבע מושבות ביהודה: ראשון לציון (79 כרמים), רחובות (44 כרמים), ואדי חנין (22 כרמים) וגדרה (20 כרמים), לפי חמש קבוצות, כך:

הכנסה נטו (15 פר' לדונם)	שטח ממוצע לכרם	שטח בדונמים	מספר הכרמים	
222 פר'	14.8	148	10	א.
475.2 פר'	31.68	1109	35	ב.
786 פר'	52.39	2934	56	ג.
1,104.7 פר'	73.65	1694	23	ד.
1,581 פר'	105.39	4,321	41	ה.
860.1 פר'	57.34	10,206	165	סך הכל

29. הצפירה, שם.

לכך נוספה מכת הפילוקסרה שפגעה קשה בגפנים באזור זכרון יעקב.³⁰ מחלה זו גרמה לכך שברוב המושבות הורכבו הגפנים במהלך השנים על כנות אמריקאיות, דבר שדחה את הרווח מן היבול בכמה וכמה שנים.³¹

עקב כך, היו רוב הכורמים בעלי חובות ולוו כספים בריביות גבוהות של 12%-18% לשנה. במקומות שונים הגיעו החובות לסכום של 2,000-15,000 פר'! בשל מצבם הקשה של הכורמים, אף היו שנמנעו מלהלוות להם.³²

הברון עצמו הפסיד הון ממשק היין, בשל מספר גורמים:

1. עלויות גבוהות של תחזוקת היקבים הגדולים כמו גם הוצאות צדדיות נוספות, כמו יין שהתקלקל ועוד.
2. שיווק מוגבל. מסחר היין באמריקה על ידי חברת כרמל היה מוצלח אך עדיין קטן. שיווק היין במערב אירופה על ידי חברת איליאדה היה נתון בקשיים, בפרט בשל המיסוי על היין. מאידך, מכירת יין יקר בשוק המקומי הייתה מוגבלת.
3. נכונותו של הברון לקבל ליקביו את יינות רוב המושבות, הביאה להצטברות עודפים ביקבים, שגרמו למכירת היין במחירי הפסד.³³
4. כמות היבולים הלכה וגדלה משנה לשנה, והעלתה ביתר שאת את שאלת הכדאיות של הענף.

יק"א, שניסתה לבסס את הענף בתנאי שוק ריאליים, פעלה בכמה מישורים:

- א. הקימה קרן הלוואות למען הכורמים. אלו יכלו לקבל מקדמות על חשבון ענביהם מן השנה הבאה, דבר שהציל רבים מהכורמים מהלוואות בריבית גבוהה.³⁴
- ב. פעלה בתחום השיווק. היא חיזקה את סוכנויות המסחר באירופה ובאמריקה, סייעה בידי האיכרים לייצר ולשווק את היין בשוק המקומי

30. בשנת 1897 (תרנ"ז-תרנ"ח) הושמדו כמחצית מכרמי זכרון יעקב על ידי הפילוקסרה (4,040 דונם מתוך 8,000 דונם) וגם הנותרים היו במצב בעייתי. הפקידות הזמינה רבע מיליון כנות אמריקאיות, לצורך נטיעה מחודש, בין השנים 1898-1900. כך שוקמו כ-2,050 דונם (עבר-הדני, אגודת הכורמים, עמ' 123).

31. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 72.

32. משה סמילנסקי בסקירתו (הזמן, כ"ט בכסלו תרס"ד (18.12.1903), עמ' 3).

33. ראו הקובלנה של כורמי ראשון לציון על כך בשנת תרס"א, במכתבם לברון באייר תרס"ו (1906) (אצ"מ A.192\320). מנשה מאירוביץ ציין בשנת תר"ס, שהיין מיקבי הברון נמכר ב-50% משווי, בניגוד ליינות עין-זיתים ומוצא, שנמכרו בשווקים המקומיים של צפת וירושלים, ברווח (מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 72).

34. מ' סמילנסקי (לעיל הע' 32) ציין שהעניים יותר היו מקבלים בימי החורף סכום השווה ל-50%-100% מהכנסתם מן הענבים בשנה שעברה, וכמעט כל הכורמים היו מקבלים מקדמות בסכום השווה ל-25% מההכנסות.

בעצמם, ביפו ובירושלים,³⁵ וכן סייעה להקמת חברת 'כרמל מזרחי', לשיווק היינות באזור הים התיכון, ובפרט בערי תורכיה.³⁶

ג. החלה להוריד יותר ויותר את התשלום על הענבים, ובמקביל להעביר משפחות של כורמים לעסוק בענפים חקלאיים אחרים או ליישבם במקומות אחרים.

יין כרמל - ניו יורק 1904

למרות כל הפעולות הנ"ל, היין המשיך להימכר במחירי הפסד, ולמעשה מומן מכספי הברון.³⁷ בשל כך, תדרוש יק"א הפחתות נוספות במחירי הענבים ששולמו ביקבי הברון.

מחירי הענבים ביקב ראשון לציון בפרנקים³⁸

1903	1901	1898	עד 1898	סוג הענבים
40	45	60	70	קברנה
28	40	50	70	מלבק
30	40	50	50	סמיליון
20	20	25	30	פרנק בלנק
20	20	20	25	פרנק רוזה
23	25	35	30	אליקנט
30	40	45	50	מוסקט

35. בשנת תרס"א (1901) הסכימה הפקידות למסור לכורמים את מכירת היין ביפו ובירושלים, והם פתחו בשני המקומות חנויות בשם 'אגודת הכורמים' (גלוסקין, זכרונות, עמ' 77). על הגיסיון של המושבה רחובות לייצר יין בעצמה בשנת תרס"ב, ועל ייצור היין במושבות יהודה בשנת תרס"ג, ראו להלן ליד הע' 76-78.

36. עבר-הדני, אגודת הכורמים, עמ' 129-130.

37. משה סמילנסקי ציין בסוף שנת 1903 (כסלו תרס"ד), כי בפועל, רק שליש מן היין נמכר במחיר ריאלי, והשאר במחירי הפסד. יינות יוקרתיים נמכרו באירופה במחיר של 10-13 פר' להקטוליטר, כשלקידות עלה היין עם הוצאות המשא כ-35 פר' לכל הקטוליטר. דהיינו הפסד של 22-25 פר' לכל הקטוליטר. או בחישוב של הענבים: על כל קנטר ענבים ספג היקב נזק של 44-50 פר', כשהכורם עצמו קיבל 35-45 פר' לקנטר. היין הפשוט, שיוצא מחוף יפו בעיקר למצרים, נמכר במחיר של 23-24 פר' להקטוליטר, וההוצאות הכרוכות בו עמדו על 29 פר' לכל הקטוליטר. נמצא שהיקב הפסיד 5-6 פר' לכל הקטוליטר. דהיינו כ-10 פר' על כל קנטר ענבים. מחיר הענבים הפשוטים ששילם היקב בשנה הקודמת היה: 20 פר' לקנטר (הזמן, ג' בטבת תרס"ד (22.12.1903), עמ' 5). המלאי העצום שביקב בראשון לציון ימשיך לשאת הפסדים גם בשנים הבאות. כורמי ראשון לציון יציינו בשנת תרס"ו (1906). שהיקב נושא "הפסד שנתי של ערך 600,000 פרנק. סכום כזה הכולע אל קרבו שויה של כל תנובתו ואשר סבת ההפסד הזה הוא יתרתו של שני שלישי תנובת הכרמים שאין להם שוק למכירה" (אצ"מ 320\192A).

38. אטינגר, דו"ח, עמ' 32.

ענף השקדים

גידול שקדים לא היה אופייני בארץ לפני הקמת המושבות היהודיות. השקדים יובאו מיוון, מתורכיה וממקומות נוספים. עם חחרפת המשבר בענף הגפן, ניטעו במושבות יותר ויותר מטעי שקדים. שטחם הכולל הגיע בשנת 1,900 ל-2,640 דונם. ההערכה בשנה זו הייתה שההכנסה נטו מדונם שקדים תגיע ל-30-40 פר' ⁴⁰.

עלויות והכנסות מהקטר כרם שקדים בשנת תרס"ז (1907) ⁴¹			
שנה	פירוט עלויות	סך הכל	שנה
1	מחיר הקרקע עידור וניקוי נטיעה חרישה 4 פעמים ב-3 סוסים גדר חיה עם חוטי ברזל	304 פר' (30 פר' לדונם) 304 פר' 20 פר' 60 פר' (5 פר' לכל חרישת סוס) 300 פר' (2 גרוש למטר)	988 פר'
2	חרישה 4 פעמים ב-3 סוסים מילוי נטיעות חסרות	60 פר' (5 פר' לכל חרישת סוס) 20 פר'	80 פר'
3	הרכבה ניקוי חרישה 4 פעמים ב-3 סוסים זריעת תורמוס לזיבול	25 פר' (3 פר' למאה הרכבות) 60 פר' 60 פר' (5 פר' לכל חרישת סוס) 25 פר'	170 פר'
4	מילוי הרכבות והסרת ענפים חרישה 4 פעמים ב-3 סוסים	20 פר' 60 פר' (5 פר' לכל חרישת סוס)	80 פר'
		סך הכל	1,318 פר'
5	משנה זו: חרישה, שמירה, קטיף, קילוף	הכנסה ברוטו: 350 פר'	

משק ההדרים

משק ההדרים והמסחר בו הלך והתפתח בארץ, במיוחד משלהי המאה ה-19. הסיבה לפיתוח משק ההדרים הייתה שנוצר קשר ישיר בין נמל יפו ובין השווקים העיקריים באירופה, באמצעות אוניות קיטור, והוכנסו מנועי שריפה ומסננים מתאימים שאפשרו שאיבת מים משמעותית. ⁴²

משנת 1892 ועד 1898 עלה שווי היצוא של תפוזים מן הארץ, מ-1.55 מיליון פר' ליותר מ-2 מיליון פר' והיווה כ-30% מכלל היצוא מן הארץ בכלל. בממוצע,

40. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 78. מדברי א"מ פריימן מראשון לציון בשנת תרס"ז עולה שההערכה הייתה של כ-35 פר' לדונם ברוטו. ראו בטבלה בסמוך. פריימן התייחס למידת הקטר ונראה מדבריו שדיבר על שטח של 10.13 דונם.

41. הנתונים מפריימן, ספר היובל, א, עמ' 195-196.

42. גרא, אדמה, עמ' 128; קרלינסקי, פריחת ההדר, עמ' 61-63. וראו לעיל כרך א, עמ' 159.

נאמד היצוא מאזור יפו סביב שנת 1900 ב-300,000 תיבות תפוזים (בכל תיבה כ-140-150 תפוזים) לשנה, בשווי של כ-86,000 לירות סטרלינג (כ-2.2 מיליון פר''). כ-75% מתפוזי הארץ יוצאו לאנגליה, והשאר בעיקר לרוסיה, לגרמניה, לתורכיה ולמצרים. מכירת התפוזים נעשתה בשלוש דרכים: מכירת הפרי לאחר הקטיפה, בסך נקוב לכל אלף פירות; מכירת הפרי בעודו על העץ; מכירה לפי תיבה בה נארזו התפוזים. במהלך המאה ה-19 נשלט משק ההדרים ברובו על ידי סוחרים יוונים וארמנים מאזור יפו.⁴³

ניצנים של גידול הדרים על ידי יהודים היו כבר בשנות ה-80, בפרדס פלמן, בוואדי חנין, במקווה ישראל, באחוזת לחמן בפתח תקווה ועוד,⁴⁴ אולם הענף ילך ויתפתח במושבות, החל משלהי המאה ה-19.

התפתחות בולטת של ענף זה הייתה בפתח תקווה, שתהפוך למרכז ההדרים. בשנת 1892 נטעה פקידות הברון בפתח תקווה פרדס בשטח של כ-45 דונם, ובשנת 1900 יהיו שם ברשותה כ-285 דונם פרדסים. אולם עיסוקה בענף עדיין יהיה מצומצם. את היכול היא החכירה לסוחר ערבי מיפו, בסכום מוגבל. הפריצה הגדולה של הענף נעשתה ביוזמה פרטית, לאחר סיום תקופת הניהול של פקידות הברון ומעבר המושבה לניהול עצמאי. כבר בשנת 1900 יהיו הפרדסים הפרטיים כ-70% מסך כל שטח הפרדסים בפתח תקווה, שיעמוד על יותר מ-920 דונם. שטחם הכולל של הפרדסים ביישובים היהודיים יעמוד אז על כ-2300 דונם, וילך ויגדל משנה לשנה.⁴⁵ ההערכה בשנת 1900 הייתה שההכנסה ברוטו מדונם פרדס תעמוד על 400 פר', וההכנסה נטו תגיע ל-270 פר'. הצפי היה שיכול משובח אף יניב פרי בשווי של 500-600 פר' ברוטו.⁴⁶

השקעה בדונם הדרים הייתה גבוהה משמעותית מהשקעה בדונם גפנים, והצפי ליכול יהיה רק כעבור חמש שנים. ממילא, הצריכה השקעה זו לקיחת הלוואות משמעותיות.

43. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 75. וראו גם לונץ, לוח (לשנת תרס"ד), עמ' 177.

44. ראו לעיל כרך א, עמ' 164-165.

45. קרלינסקי, פריחת ההדר, עמ' 64-66. הנתונים שהביא קרלינסקי תורגמו לדונמים מטריים והם תורגמו כאן מחדש לפי דונם תורכי. נתוני ההדרים במושבות, ראו להלן בטבלה מדו"ח מאירוביץ.

46. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 74. ברזילי ציין בד' בשבט תרס"ג, עם סיום משלוח התפוזים מנמל יפו, שבשל הסגר שהוטל באזור יפו, בשל מגפת הכולרה, נפגע גם ענף התפוזים, ועדיין זהו הענף המכניס ביותר מבין הענפים החקלאיים. בשנה זו הניב דונם פרדס באזור יפו יכול בשווי כ-235 פר' ברוטו, כשההוצאה מגיעה ל-60-70 פר' (המליץ, א' בסיון תרס"ג (27.5.1903), עמ' 3).

עלות הכשרת פרדס באזור בשנת 1902 בפרנקים להקטר [-11 דונם] ⁴⁷		
בשיטה מודרנית	בשיטה מקומית	
600-400	600-400	באר
1,000	440	מערכת שאיבה
400	200	בריכה
400	120	תעלות השקיה
120	-	גדר
200	-	משתלה
250	400	הכשרת הקרקע
300	40	נטיעה
3,270-3,070 פר'	1,800-1,600 פר'	סך הכל

ביוזמת העסקן שמעון רוקח מיפו, התאגדה בשנת תרס"א (1900) קבוצת איכרים מפתח תקווה, יחד עם עסקנים מירושלים ומיפו, לייסוד החברה הקואופרטיבית החקלאית הראשונה בארץ - אגודת 'פרדס'. באסיפת היסוד של האגודה צוינו מטרותיה:

"בהיום הזה, אור ליום ג' דחנוכה תרס"א, נתאספנו אנחנו, בעלי פרדסים, מגדלי תפוחי-זהב בפ"ת, להתייעץ כדת מה לעשות להטבת מצבנו ולהרמת קרן עסקנו אשר הוא ענף גדול ונכבד מאוד בהרחבת הישוב ומביני מדע יחזו לו עתידות גדולות ונצורות, בפרט אם יעלה בידינו להתעסק בעצמנו גם בענף המסחרי התלוי במכירת פירותינו ואשר כעת מסור כולו בידי סוחר יפו שאינם בני ברית, והחלטנו בדעה אחת ליסד אגודה, כי הנסיון הורה גם אותנו לדעת, שטובים הרבים מן היחידים וקיבלנו על עצמנו לפעול לטובת כל חברי האגודה עד למקום שיד כל אחת מגעת ותקוותנו תאמצנו שבזכות האחדות נעשה ונצליח".⁴⁸

מספר חבריה של האגודה יגדל בשנת תרס"ב מ-9 ל-14 ואחר כך ל-23. כשבפועל תחל האגודה את פעולתה בשנת תרס"ג (1903).⁴⁹ בשנה זו, יהיו עשרה מן החברים בעלי פרדסים מניבים, ועל פי הצעתו של היו"ר שמעון רוקח הוחלט

47. הנתונים לקוחים מקרלינסקי, פריחת ההדר, עמ' 129, המתבססים על הנתונים המופיעים במאמר 'פרדסי יפו' מאת אהרן אהרנסון וזליג טוסקין, שהתפרסם בכתב עת גרמני לענייני חקלאות בשנת 1902. במאמר נערכה השוואה בין שיטות העיבוד הערביות הנפוצות לבין שיטות העיבוד ה'אירופיות', אשר הוחל בהנהגתן אצל פרדסנים יהודים וערבים בעלי גישה מודרנית, בעת כתיבת המאמר.

48. עבר-הדני, אגודת פרדס, עמ' 26.

49. ראו מכתבו של יהושע שטממפר לד"ר יצחק לוי, פקיד מושבות יהודה, מיום ט' בטבת תרס"ג, בו הוא מזמין אותו כנציג הפקידות, אשר לה גם כן פרדסים בפתח תקווה, לבוא בט"ו בטבת תרס"ג לאסיפה הכללית של אגודת פרדס, בה יבחרו חברים לוועד האגודה, לאחר ש"כל בעלי הפרדסים שבפתח תקווה מצאו לנחוץ להתאגד לאגודה, אשר על פיה יתנהגו כל העניינים המרובים השייכים להפרדסים ולהוציא אל הפועל הדברים הנחוצים העומדים על הפרק, וכבר נעשו תקנות לאגדה זו, ויקרא לה בשם אגדת "הפרדס" (אצ"מ 15\6140).

לשגר לליוורפול ולהמבורג נציגים שישמשו סוכנים לאגודה, וכי הוועד הפועל של האגודה (שמעון רוקח, יהושע שטמפפר ומשה מקלב) ידאג לרכוש במרוכז עצים לתיבות, נייר לעטיפת הפרי ועוד.⁵⁰ יק"א סיפקה לאגודה הלוואה נוחה של 60,000 פר' בריבית נמוכה (3% לעומת 8% כמקובל) לשלוש עשרה שנה - תמורת ערבותם של חברי האגודה.⁵¹ בשנת תרס"ג תייצא האגודה לראשונה את פירות פרדסי חבריה, וכך תיאר זאת, מזכירה הראשון של האגודה, יהושע שטמפפר, בט' באייר תרס"ג⁵²: (6.5.1903):

"ופרדסי תפוחי הזהב מתרבים ומתגדלים אצלינו ב"ה יום ויש תקוה טובה לאחריתם ושנה זו תוציא פתח תקוה לפחות 000,01 ארגזים תפוחי זה [ב] - השוים לפחות 30,000-35,000 פר' - לבד שכר העבודה אשר אנו נתחיל אי"ה שנה זו למסחר בידי אחינו ובנינו, שהמה יבצרו את הפרות והמה יכרכום, ויכרום, וגם אמנם משלנו יעשו ויגמרו את התבות, אשר בהם יושלחו לאנגליא, ויתר ארצות תבל תחת פירמא מיוחדת בשם 'פרדס' ואשר הפירמא הזאת תשלח אך פירות מובחרים, למען קנות לה שם טוב, בעולם המסחור, ועל תכריך כל תפוח ותפוח מוצג שם הפירמא כזה: ".

בשנים תרס"ג-תרס"ד תייצא חברת פרדס, סך של 22,525 תיבות, שהכנסתן נטו תהיה 5,000 לירות סטרלינג (130,000 פר'). שטח הפרדסים הכולל בפתח תקווה ישתרע באותה עת על כ-1,000 דונם.⁵³ שטח הפרדסים שבבעלות יהודית בפתח תקווה, ואדי חנין, מקווה ישראל, חדרה וסביב יפו יהווה כ-8% משטח פרדסי יפו וסביבתה, שהשתרעו על כ-12,000 דונם.⁵⁴

ענפי המזרע

אחד הענפים הבולטים שהורחב בתקופה זו היה ענף המזרע. הרחבת ענף המזרע במושבות החלה כבר במהלך שנות ה-90, הן על ידי חובבי ציון והן על ידי הברון. ערב השמיטה הקודמת היא פותחה במיוחד במטולה, בקסטינה ובעבר הירדן.

ההתיישבות בעבר הירדן התבטלה ברובה, בסוף שנות ה-90, בשל כובד ידה של

50. עבר-הדני, אגודת פרדס, עמ' 27; שלוש, אפלבויס, עמ' 263-265.

51. קרלינסקי, פריחת ההדר, עמ' 64. בדו"ח יק"א לשנת 1903, עמ' 74, צוין שגובה הלוואה היה 50,000 פר'.

52. אצ"מ 11\A352, במכתב לפסח יאפו. וראו עבר-הדני, אגודת פרדס, עמ' 30, שסך התיבות ממשלוח תרס"ג-תרס"ד יעמוד על 22,525 תיבות.

53. עבר-הדני, שם; שלוש, שם. ברזילי ציין בד' בשבט תרס"ג, בתום היצוא השנתי של התפוזים, שבכל תיבה -152 144 תפוזים. תיבה נמכרת בדרך כלל ב-5 פר' ובשנה זו נמכרה ב-7 פר' (המליץ, א' בסיון תרס"ג (27.5.1903), עמ' 3).

54. המליץ, שם.

הממשלה, וההתיישבות בקסטינה ובמטולה היו נתונות בקשיים עצומים. למרות זאת, ובפרט בשל המשבר בענף היין, הלך הענף והתרחב בתקופה זו, והיווה מרכיב עיקרי בכלכלתן של מושבות רבות, ובתוכניות ההתיישבות.

בפתח תקווה ובמזכרת בתיה, יחזור להיות גידול התבואות לענף מרכזי, ואין צריך לומר שבחדרה. בזכרון יעקב, שהתבססה ברובה על גפנים, יחול שינוי קיצוני. מתוך 116 משפחות תעביר יק"א עשרות מהמשפחות לאזור התיישבותי חדש בגליל התחתון, בסמוך לטבריה, שיתבסס רובו ככולו על מזרע. 73 משפחות ישארו בזכרון יעקב ובכנותיה ופקידות יק"א תעשה מאמצים לקנות אדמות באזור כדי לבסס רבות מהן על ענף הפלחה. כך גם באזור ראש פינה.⁵⁵

פגישה בפריס של מי שהיו פקידיו הברון ואחר-כך יק"א (1908). מימין לשמאל:
1. כהנסקי (רופא בגליל). 2. האגרונום אלברט בארבייה. 3. יצחק שטרקמט, פקיד זכרון יעקב. 4. האגרונום יואל (ז'יל) רוזנהק.

הטבק

ענף נוסף שהלך ותפס בתקופה זו מקום חשוב היה גידול הטבק. עד שנות ה-70 גודל הטבק בארץ על שטחים נרחבים, הן לצורך מקומי והן לייצוא, אולם מאז שליטתו של המונופול התורכי על גידול הטבק, הלך גידול הטבק בארץ וירד משנה לשנה.⁵⁶ ניסיון ראשון לגידול מסחרי

55 ראו הנתונים להלן פרקים ד-ז.

56. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 80. החל משנת 1874 היה לממשלה התורכית מונופול על משק הטבק בתחומה. הממשלה גבתה מס קצוב לפי משקל על עלי טבק מכל הסוגים, ומס קצוב לפי משקל או לפי יחידת כמות על סיגריות, סיגרים וטבק לעישון. בנוסף, גבתה הממשלה אגרה בעד מתן רישיון לייצור מוצרי טבק. בשנת 1883 נמסר המונופול, תמורת דמי חכירה שנתיים, לחברת מניות בשם 'חברת הרג' המשותף על טבק באימפריה העות'מאנית, לתקופה של 30

שנה. לחברה, שהייתה ברובה בבעלות צרפתית, נמסר זיכיון בלעדי לקנות, לעבד ולמכור את כל סוגי הטבק מתוצרתה של האימפריה, שנועדו לצורכי השוק המקומי. המונופול של חברת הרג' הקיף את מוצרי הטבק המקומיים הבאים: סיגרים, טבק ללעיסה, טבק להרחה, וכן טומבק (מין טבק פשוט שנועד לשימוש בנגרילה). בנוסף, גבתה החברה את המכס על יבוא סיגריות, טבק ללעיסה וטבק להרחה, את המס על יצוא טבק וכן את אגרת הרישיון לייצור טבק ולמסחר בטבק. בידי הממשלה נשארו ההכנסות ממס העשור על טבק מגידול מקומי, וההכנסות מטומבק שיובא מחו"ל. יבוא מוצרי טבק, פרט לטומבק, היה אסור לחלוטין. על פי הרישיון שניתן לחברה היה המגדל חייב להביא את יבול הטבק שלו למחסן הקרוב ביותר של החברה. הוא היה רשאי למכור באופן עצמאי טבק שנועד לייצוא, אולם לא לשוק המקומי. את יבול הטבק שלא יוצא, הוא היה חייב למכור לחברת הרג'. גם עיבודו של הטבק הגולמי וייצור מוצרי טבק היו בידי חברת הרג'. כדי לסחור בטבק או במוצרי טבק היה הסוחר חייב להצטייד ברישיון מטעמה של החברה. את מחירי הטבק המשיכה לקבוע הממשלה (מנדל, התפתחות המסים, עמ' 214-215. ראו גם טרופה, יסודות עמ' 33; רם, יפו, עמ' 140-141).

של טבק במושבות היהודיות נעשה במטולה בשנת 1898, על ידי פקידות הברון, בשיתוף חובב ציון בלונדון, מאיר (Myer), שהיה בעל מטעים באסיה הקטנה. בשנה זו נשתלו במטולה 60 דונם טבק, בעלות של 14,780 פר'. שנה אחר כך הורחב השטח ל-150 דונם. כמו כן, נשתלו 50 דונם טבק בראש פינה. מטעי הטבק יתרחבו שם משנה לשנה, וההערכה בשנת תרס"א (1901) הייתה שרווח נקי מדונם טבק מגיע ל-100 פר', וממילא "אכר המעבד, בכחתיו ובעזרת בני משפחתו, 5-6 דונמים טבק, מובטח לו שהכנסתו מעבודה זו תגיע לכמה מאות פראנקים כל שנה".⁵⁷

בשלב זה החלו להיעשות ניסיונות לגדל טבק גם בזכרון יעקב וכן בכמה ממושבות יהודה. בינואר 1901 קיבל מאיר אפלבוים, האגרונום האחראי על פתח תקווה, מכתב מפריס המאשר לו תקציב של 300 פר' לביצוע ניסויים בגידול טבק בפתח תקווה, בהתאם להנחיות שנתן האגרונום פרופ' אלברט בארבייה. באותו מכתב ציינה הנהלת יק"א שהיא מצפה ממנו לא רק לדווח על היבולים הצפויים, אלא בעיקר לקבל דגימה מספקת מהטבק, שתימסר לאנשי מסחר, כדי שיהיה אפשר לאמוד את כדאיות הענף בפתח תקווה.⁵⁸

יוזמה נוספת לגידול טבק באה מצד איכרי ואדי חנין, שהיו מצויים במשבר כלכלי כבד, עקב המשבר בענף היין, והעובדה שכרמיהם היו בכלל קטנים והם חסרי אמצעים לעבדם כראוי. בתאריך ו' בכסלו תרס"ב (17.11.1901) פנו האיכרים לפקיד יק"א ביהודה, ד"ר יצחק לוי. לאחר תיאור מצבם הקשה, הם ציינו את בקשתם להלוואה לצורך עיבוד כרמיהם והוסיפו כי הם מבקשים לקצוב להם סכום כסף, כדי לעשות בשנה זו ניסיון לגידול טבק על שטח אדמה שברשותם, שלא עובד עד עתה מחוסר באמצעים, וזאת לאור ניסיונם, שכן, רובם "פלו כל ימים שחיו ברוסיה בעבודת נטיעת עלי הטאבאק ומומחים גמורים באותו מקצוע".⁵⁹

57. מאירוביץ, חבלי תחיה, עמ' 80-81.

58. שלוש, אפלבוים, עמ' 113. וראו שם, עמ' 118, בהנחיותיו של אפלבוים למחליפו בפתח תקווה, אברהם בריל מ-1901.30.6: "ניסויי טבק. הוחל בקטיף יבול העלים. יש להמשיך בקטיף ובעיבוד". האגרונום פרופ' אלברט בארבייה לימד בבית הספר החקלאי באלג'יריה. בשנת תרנ"ז (1897) ביקר בארץ מטעם פקידות הברון, כדי לערוך עבודה דו"ח על תפקודן החקלאי של המושבות. החל משנת תרנ"ח (1898) שימש כאגרונום הפקידות, במקביל לעבודתו באלג'יר, והמשיך בתפקידו גם עם המעבר ליק"א (ראו שלוש, שם, עמ' 102-105).
59. אתנ"צ, פרוטוקולים של ועד המושבה 1896-1913, פרוטוקול מס' 91; גרא, אדמה, עמ' 260. את גידול הטבק בנס ציונה הוביל מרדכי הוכברג, שעסק בכך כבר בחו"ל (ראו חשביה, נס ציונה, עמ' 65).

שטחי הטבק במושבות - דו"ח יק"א לשנת 1902			
מושבה	שטח	יבול	הערות
ואדי חנין	5 דונם	40 אוקה (כ-51 ק"ג) לדונם	היבול מוצלח ובאיכות מעולה. בכוונת האיכרים להרחיב ענף זה.
פתח תקווה			ניסויי הטבק הצליחו מאוד. לצד הזנים המוכרים באירופה, נעשה ניסיון לגדל גם טומבק, המשמש לצריכה מקומית. ⁶⁰
מזכרת בתיה			ניסיון בגידול טבק עלה יפה.
זכרון יעקב		64 ק"ג לדונם	ניסויי הטבק הצליחו מאוד. התוצאה משביעת רצון מאוד.
ראש פינה	453	11,378 ק"ג = כ-25 ק"ג לדונם	ניסויי טבק הצליחו. טבק זה הופק על ידי האיכרים ועל ידי פועלים שגרים במושבה.
יסוד המעלה	194	10,364 ק"ג = כ-54 ק"ג לדונם	גידול הטבק הניב תוצאות טובות.
מטולה	158	4,200 ק"ג = כ-26 ק"ג לדונם	הטבק ממטולה כנראה איכותי יותר מזה של מושבות אחרות.
משמר הירדן		860 ק"ג בשווי 1,400 פרנק.	חלק מהמתנחלים טיפחו טבק.

סיגריות מטבק מהמושבות - 'כרמל' - ניו יורק 1904

60. ראו נתונים נוספים בדו"ח של יהושע שטמפפר להלן ליד הע' 135. שם צוין שנשתלו 33 דונם.

לוח א. לוח העבודה השנתית בשפלת יהודה¹

(נערך בעזרת רגנ ומנחם, מטהה ונחלה, סר א. אייזנברג).

שם המלאכה	יש או אין מסר	מקלות החום במסלות (יארמיר ²)	העבודות של הנפנים של המכונה	מספר ימי העבודה של דולם נפנים	מלאכות של עצי השקדים המוכנים	מספר ימי העבודה הדרושים על כל דולם שקדים	מלאכות של עצי החרים המוכנים	מלאכות של מסע המכס ³	מלאכות של המרסום המוכנים, שמירה.	המלאכות של המרוע: מיני הרגן והקפניות.
תשרי	אין	למעלה מאסון: 16-19 בקרי, 24-29 בצאדים, 18-15 בעיר	הנחת הנבלים כלי העבודה.	אנשים 1	אנשים 1	מסוק חרשים ⁴	—	האילנות, לקט המרסום העצירים	אספת ישרי הנוף.	
חשוון	יש	14-10, 30-16, 15-12	החלת המרעה העניית מניב הנפנים ⁵ . חרישה ראשונה	1 1/4	1/4	חרישה ראשונה 1/4	בירד מיני הפסק של אשתקד.	הסקת השקאה האילנות, לקט המרסום המרוע מרמס ושעורים	חרישה ראשונה	
כסלו	עפי רוב יש	13-10, 22-18, 14-12	המשך מלאכות חשוון	—	—	חרישה ראשונה	המשך מלאכות חשוון, הכנת המשתלה.	שמירה, לקט המרסום, זבל.	חרישה ראשונה, תבואת חורמס, מיל המים ושאר תבואת החורף.	

¹ יש הבל גדול של זמני העבודה של המישר וכן אלו של חרשים, ובל תלו כנזבת המסוק והתחזוקותו על שם מי רום חורף; לסמל: באב כבר נזכר בצור הנפנים ביהודה ובמרוון עיון זה מסר. אך הלוט נעשה לפי המסע במישר מסר עבר מרובות ירות-מלגה ששא - נפגאות בשפלה⁶ בעלות המים הרגן בקפיות, כי מסר המים הנוכח משמש מי הים יש הבל ומסר לפי המבול המים מן המכונה או מן המכונה⁷ הוצאת המים ובהם הענייתו ונעשת גם חרישה הקיץ או בחשוון, אם לא ירדו נפנים, ומזל של דולם חרש בערך 8 מסוקים עם 3 עובדים, אבל נחתיים לובל בל שנה רק שיש המים, על כן נעשה החשבוני לרישי דולם⁸ אם לא ירדו נפנים, נחית המימאב עד שירדו. ² בבישת המרוע נעשת בכות-הבר ומסלסום לפי המסקל ואין ענינה לעבודה הנפניות. ³ מסע המכס עיון הוא חרש ביהודה ונעשה לר"ג בחור מסון, על כן אין מספר ימי העבודה על החרש ויועיק עיון בכירור. ⁴ ההסקאה של המרסום נעשת בלגלג שאם, המסוקב

לוח העבודה השנתית בשפלת יהודה (המשך)

שם המלאכה	יש או אין מסר	מקלות החום במסלות (יארמיר ²)	העבודות של הנפנים של המכונה	מספר ימי העבודה של דולם נפנים	מלאכות של עצי השקדים המוכנים	מספר ימי העבודה הדרושים על כל דולם שקדים	מלאכות של עצי החרים המוכנים	מלאכות של מסע המכס ³	מלאכות של המרסום המוכנים, שמירה.	המלאכות של המרוע: מיני הרגן והקפניות.
מכת	יש	למעלה מאסון: 16-10-8-6, 12-8	החלת המיירה נקי חרש מן הנפנים העניית המרסום שבצורה ובל, חרישה שניה	1 1/2, 1/4, 1/4, 1/4	1/4	חרישה שנייה 1/4	התקפיות ברמשתלה, נכוש וזבל, שמירה.	חרישה ראשונה	חרישה ראשונה בשביל תבואת הקיץ.	
שבט	יש	12-10, 8-2, 12-8	המשך מלאכות מכת	—	—	המשך עבודה של מכת	חרישה האדמה הבניית הפסק של אשתקד, ומסרתי לבית המכס.	שמירה, לקט המרסום, זבל.	חרישה ראשונה	
אדר	יש	13-10, 18-15, 13-9	חרישה שלישית הובל חרש, מלישה.	1/4, 1/4	1/4	חרישה שלישית עזר השורות.	עקרת חרשים מן המשתלה ונפניות, בהענייתו.	חרישה ראשונה	חרישה ראשונה	

על מסר או שריום או ככה הקיבור, מסר כמות השאיבת המים. מסוק המאי, הכורה השנתית חרישת לערך 80 ימי-עבודה של אסר. כל החצות השנתית של אדם מסוג עם התקפיות יקלה מן 600 עד 1000 פקודות ליום. ⁶ החצות של המרוע המוכנה בעשני המכל החרשי בתוכן לא חרשי מסר שתי כבילות בחור המצאת חרשים. ⁷ יש נחתיים לקט המים מן המכונה או מן המכונה⁸ הוצאת המים ובהם הענייתו ונעשת גם חרישה הקיץ או בחשוון, אם לא ירדו נפנים, נחית המימאב עד שירדו. ⁹ בבישת המרוע נעשת בכות-הבר ומסלסום לפי המסקל ואין ענינה לעבודה הנפניות. ¹⁰ מסע המכס עיון הוא חרש ביהודה ונעשה לר"ג בחור מסון, על כן אין מספר ימי העבודה על החרש ויועיק עיון בכירור. ¹¹ ההסקאה של המרסום נעשת בלגלג שאם, המסוקב

לוח העבודה השנתית בשפלת-יהודה (המשך)

שנת	יש או אין מטר	מעלות במעלות ריאומטר למעלה מאפס:	המלאכות של הנפנים המכונות	מספר ימי העבודה לכל דולם נפנים	מלאכות של עצי השקדים	מספר ימי העבודה שדורש הדולם של עצי שקדים מוכנים	המלאכות של הזיתים	המלאכות של מטעי הטבק	המלאכות של הפרסים המוכנים	המלאכות של המועץ
ניסן	יש אבל מעט	12-15, 15-20, 10-14	גמר היישה שלישה, היישה רביעית, היישה חמישית, הכוללים והמחירים (הוללס), קצור הערות, חצרת עולה, במקום עץ שנתחזר עץ, המתישה נמוך.	1/4	שמירה	3/4	המשך מלאכות אדרי, הכנת הכאר להשקאה.			גמר היישה לתבואת הקיץ, היישה שמישית, קצור מולים וקמניות.
אייר	למעטים יש מעט	15-18, 20-24, 12-15	גמר ושאר התיקוף, אם הם הן נצרכות.	6 1/2, 7 1/2	שמירה	1, 3 1/4, 3 3/4	סתימת העינות, והתלת השקאה.			קצור שעורים, נכוש אבטחים, גמר היישה דורה, דשמשטים, דיש של מול וקמניות.
סיון	עסיי חוב אין	16-20, 20-26, 19-18	גמר, שמירה	1/4, 1	שמירה	3/4	קמיות הפריחים והעלים הקמנים	השקאה		גמר קצור שעורים, התלת קצור חמים, נכוש האבטחים.

לוח העבודה השנתית בשפלת-יהודה (המשך)

שנת	יש או אין מטר	מעלות במעלות ריאומטר למעלה מאפס:	המלאכות של הנפנים המכונות	מספר ימי העבודה לכל דולם נפנים	מלאכות של עצי השקדים	מספר ימי העבודה שדורש הדולם של עצי שקדים מוכנים	המלאכות של הזיתים	המלאכות של מטעי הטבק	המלאכות של הפרסים המוכנים	המלאכות של המועץ
תמוז	אין	18-22, 24-30, 18-22	בצירה, שמירה, דובלת לויקב.	1/2, 1/2	שמירה, לקישה נקון המינות, הצאתם מן הקליפה הייצעית.	1/2	קמיות העלים והתרתם על חוטים.	השקאה		גמר קצור חמים, היישה של התבואות.
אב	אין	17-21, 21-28, 18-20	בצירה, שמירה, דובלת לויקב.	1/2, 1, 1/2	המשך מלאכות תמוז	1	המשך מלאכות תמוז.	השקאה		המשך מלאכות תמוז, אכיסה אל תוך הגרון, דובלת ובלים.
אלול	אין	16-20, 20-26, 18-18	אכיסה כלי-העבודה				שמירה ⁽¹⁰⁾	השקאה		גמר מלאכות אב ⁽¹¹⁾ .

נפיה 12 1/4 מלכד עבודה 7 הזרים והשנתית

⁽¹⁰⁾ עבודה דולם של זיתים מוכנים דורשת בערך 2 מעלים וזמן אחרי, ⁽¹¹⁾ כל פון מן 80 עד 100 דולם = הדבר תלוי במיני האדמה — דורש לעבודתו השנתית: 1 פועל עם 1 סוס או עמר שורים בדרך כלל השנה, אופן העבודה תנוגה של המסגרת, הוא קרוב יותר לפרוטוטיבו, נזהנים לחלק את הפון לשני חלקים: מנחה לתבואת המועץ ומנחה לתבואת הקיץ, לכל זה יש להקציר קצור העבודה של חריקת העמטחים ע"י תשקאה הוא המידות לכל השנה ומסגרת זה נמצא מסך רק בשפת הקנה — הורה בריקת של בע"ה (שאנים מסקים וזתם), היא מן כפלו עד סיון, ולזה אין צורך בפועלים שמימים, מסגרת התנה קטן מאד, כי הורה זית קלויטשמים אחרים עסקים בו בשפת הקנה ועיקר, קל מן לא בתחשבת עבודתו כחלוף לוח העבודות של נפישות תרשית יפוא במאמרים הבאים.

השילוח, יב (תרס"ד), עמ' עמי 571-575

נתונים על המושבות בשנת תר"ס (1900) בדונמים¹⁶

	שטח בדונמים	נפשות			משפחות	
		אחרים	איכרים	סל הכל		
קסטינה	5,623	9	114	123	20	
גדרה	3,368	34	80	114	20	
עקרון	4,260	52	179	231	31	
רחובות	10,652	30	192	222	45	
ואדי חנין	1,369	42	95	137	22	
ראשון לציון	6,828	222	404	626	85	
מקווה ישראל	2,600	240	-	240	-	
ארטוף	4,350	-	75	75	14	
מוצא	510	-	28	28	14	
פרדס מונטיפיורי	103	6	-	6	-	
פרדס מזריץ' (פלמן)	36	-	9	9	1	
פתח תקווה	13,859	169	649	818	123	
חדרה	29,280	20	132	152	48	
זכרון יעקב	7,194	450	421	871	68	
שפיה	8,518	12	116	128	24	
בת שלמה	2,534	10	106	116	27	
סג'רה	18,000	25	-	25	-	
פרדס חיטין	25	3		3	-	
ראש פינה	42,689	284	229	513	40	
יסוד המעלה	11,000	97	133	230	32	
משמר הירדן	4,400	8	102	110	12	
עין זיתים	5,700	37	-	37	-	
מחניים	5,857	4	63	67	17	
מטולה	12,800	53	231	284	58	
סך הכל	201,555	1,807	3,358	5,165	701	

61. הנתונים הם מהדו"ח המפורט שערך מנשה מאירוביץ בשנת 1900, אשר פורסמו בחוברת ברוסית מטעם הוועד האודסאי (מאירוביץ, דו"ח, עמ' 192-193). בדו"ח מצוינים עוד: 576 דונם ורדים ביסוד המעלה (לתעשיית הבשמים); 60 דונם תאנים ביסוד המעלה; 42 דונם תאנים בשפיה. כן מצוינים שטחים שנקנו אך אינם מעובדים עדיין, כדלהלן (בדונמים): טנטורה 352, יהודיה 120, אדמת אפשטיין 1,540, כפר סבא 7,500.

שטח לא מעובד	גינות שלחין	תבואה	פרדס	תות	זיתים	שקדים	גפנים	
-		5,190	25	-	-	-	-	
-		1,584	-	-	12	129	1,303	
-		2,077	25	611	611	761	-	
4,526		-	-	-	221	574	4,405	
194		-	163	-	-	-	975	
-		-	90	180	37	165	5,522	
-		1,784	175	-	25	88	330	
-		2,850	-	-	-	-	-	
339		-	7	-	34	-	130	
-		59	39	-	-	-	-	
-		-	36	-	-	-	-	
-		7,104	923	576	944	123	3,563	
14,000		7,362	195	-	-	50	1,077	
-	173	-	255	40	279	28	5,222	
-	116	258	-	420	844	1,001	2,200	
-	125	436	-	-	40	-	1,188	
-	-	-	-	-	-	-	-	
-		-	25	-	-	-	-	
-		4,602	60	1341	892	700	900	
-		9,239	293	117	469	-	28	
-		4,290	-	-	-	-	110	
-		1,210	-	-	440	-	990	
-		4,000	-	-	-	-	-	
-		8,600	-	-	-	-	-	
19,059	414	60,645	2,311	3,285	4,848	3,619	27,943	

בנוסף מצוינות האדמות בעבר הירדן בשטח של 92,200 דונם, שנעזבו רובן ככולן מיושביהן למעט נציגות פקידותית ספורה. שטחי המזרע שם הוחכרו ככל הנראה לערבים (הדו"ח מציין 78,730 דונם תבואה). בנוסף מוזכר בדו"ח קיומו של שטח מטעים מעובד בג'ילין (55 דונם תות; 55 דונם פרדס) וכן 220 דונם גינות שלחין שם.

המושבות בשנת תרס"ב (1902)⁶²

			שטח המושבות בדונמים		אוכלוסייה			מושבה
					סך הכל	אחרים	איכרים	
תות	פרדס	שטח למשפחה בממוצע	שטח כולל	מס' נפשות	מס' נפשות	מס' נפשות ומהם כמה עובדים	משפחות	
-	-	281.15	5,623	124	10	(47) 114	20	קסטינה
-	-	168.4	3,368	114	34	(17) 80	20	גדרה
611	-	137.42	4,260	231	52	(45) 179	31	עקרון
-	-	213.1	10,650	222	30	(53) 192	50	רחובות
-	-	62.23	1,369	128	33	(23) 95	22	ואדי חנין
180	50.5	80.33	6,828	626	222	(91) 404	85	ראשון לציון
-	-	310.7	4,350	75	-	(16) 75	14	ארטוף
-	7.5	36.74	510	28	-	(11) 28	14	מוצא
-	511	84.51	13,859	818	169	(161) 649	164	פתח תקווה
-	195	236.17	10,864	132	-	(41) 132	46	חדרה
10 {	-	153.33- {	18,246 {	1115 {	472 {	(146) 643 {	119 {	זכרון יעקב
								שפיה
								אם אל- ג'מאל
603	-	274.6	10,985	513	284	(62) 229	40	ראש פינה
177	73	343.8	11,000	230	97	(40) 133	32	יסוד המעלה
-	-	366.7	4,400	80	8	(40) 72	12	משמר הירדן
-	-	220.7	12,800	284	53	(63) 231	58	מטולה
1,571	882	164.8	119,114	4,720	1,464	(856) 3,256	727	סך הכל

62. אטינגר, דו"ח, עמ' 7-18. בחיבור מספרי סך המטעים והמזרע, יוצא למעשה 40,260 ו-53586.6 וההבדלים זניחים, ונובעים כנראה מעיגול העשיריות. השארנו בטבלה את הסכום העולה בסיכום הדו"ח עצמו. מטעים שצוינו בכותרת 'אחר' לא צוינו בדוח עצמו, אולם קיומם עולה מהפער בין סיכום שטח המטעים לפירוט ענפי המטע המצוינים.

שטח המטעים ביחס לשטח המזרע	שטח המזרע בדונמים	שטח המטעים בדונמים					
		סך הכל	אחר	גפן	שקד	זית	
0.4%	5,190	26	26	-	-	-	
47.7%	1,584	1,444	-	1,303	129	12	
48.9%	2,077	1,987.1	4.1	-	761	611	
100%	-	5,200	579	4,405	216	221	
100%	-	1,137.4	162.4	975	-	-	
100%	-	5,992.5	88.5	5522	165	37	
0%	2,850.4	-	-	-	-	-	
100%	-	170.8	6.8	130	-	34	
46%	7,101.2	6,133.6	2,059.6	3,563	-	-	
15%	7,360	1,322	-	1077	50	-	
94.5%	690.2	11,935.7	5,049.7 {	6,276 {	47 {	553 {	
45.8%	4,604	3,892	2,563	726	-	-	
8.9%	9,238.4	908.8	161.8	28	-	469	
2.5%	4,290	110	-	110	-	-	
0%	8,601.4	-	-	-	-	-	
42.9%	53,580	40,275.8	10,623.8	24,115	1,368	1,716	